

«Համալսարանական գիտության և երկրի տնտեսական զարգացման քաղաքականության առնչությունները» թեմայով ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի զեկուցումը ՀՊՏՀ 23-րդ գիտաժողովում

Շուկայական տնտեսության ժամանակակից պայմաններում համալսարանական գիտության և բարձրագույն կրթության զարգացումը տնտեսության առաջընթացի և տնտեսական զարգացման արդյունավետ քաղաքականության հիմնական երաշխիքն է: Համալսարանական հիմնարար գիտության աստիճանական զարգացումը՝ որպես ժամանակի հրամայական, բարձր տեխնոլոգիական տնտեսության ձևավորման առանցքային նախադրյալն է: Կասկած չի հարուցում այն փաստը, որ ինչպես զարգացած, այնպես էլ զարգացող երկրների բարգավաճման անկյունաքարը համալսարանական գիտության և բարձր տեխնոլոգիաների վրա հիմնված գիտելիքի տնտեսությունն է:

Համալսարանական գիտության և պետության տնտեսական զարգացման քաղաքականության կոորդինացումը ենթադրում է.

- համալսարանական գիտության և առաջատար տեխնոլոգիաների ոլորտի կառավարման համակարգի կատարելագործում

- գիտության, կրթության և տեխնիկայի բնագավառի բարձր որակավորում ունեցող երիտասարդ կադրերի թվաքանակի աճի ապահովում

- գիտության ոլորտի ենթակառուցվածքների և նյութատեխնիկական բազայի արդիականացում

- հիմնարար և կիրառական բնույթի՝ ներառյալ տնտեսության մեջ օգտագործվող գիտելիքի ձեռքբերմանն ուղղված հետազոտությունների խթանում

- կրթության, գիտության, տեխնոլոգիաների և նորաստեղծական ներդաշնակ համակարգի ձևավորման նախադրյալների ստեղծում

- միջազգային գիտական և գիտատեխնիկական համագործակցության հետագա զարգացումը

Գիտության և բարձրագույն կրթության զարգացումը խիստ կենսական նշանակություն ունի հատկապես բնական պաշարներով ոչ հարուստ, բարդ աշխարհաքաղաքական խնդիրներ ունեցող Հայաստանի համար: Հիմնարար գիտությունների և բարձր տեխնոլոգիաների զարգացումը արդյունավետ և մրցունակ հիմք է գիտատար ապրանքի և տնտեսության զարգացման արդի մարտահրավերների հաղթահարման համար:

Հայաստանի Հանրապետությունում համալսարանական գիտության զարգացումը ոչ միայն ազգային հպարտության խնդիր է, այլև տնտեսության հետագա զարգացման, աղքատության հաղթահարման, նոր աշխատատեղերի ստեղծման, ազգային, և առանձնապես տնտեսական անվտանգության ամրապնդման, երկրի մրցունակության և միջազգային վարկանիշի բարձրացման գրավական:

Գիտության վրա հիմնված առաջատար տեխնոլոգիաներն ու նորաստեղծ տնտեսությունը գիտելիքի վրա հիմնված հասարակության մոդելի կարևորագույն հիմնադրույթներն են: Վերջինիս առաջընթաց զարգացումն ու կայունությունը հիմնված են հասարակության և նորաստեղծական տնտեսության արդյունավետ գործունեությունը ապահովող գիտելիքի ստեղծման և կիրառման վրա՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել երկրի բնակչության բարեկեցության մակարդակը: Ընդհանուր առմամբ, տնտեսությունը համարվում է գիտելիքի վրա հիմնված, երբ գիտելիքը և մասնագիտական հմտությունը հանդես են գալիս որպես զարգացման կարևորագույն ռազմավարական ռեսուրսներ, իսկ պետական կառավարման, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, բնօգտագործման և այլ ոլորտների նպատակները ձեռք են բերվում գիտելիքի, գիտական վերլուծությունների, քննարկումների և փոխգործակցության արդյունքում:

Երկրի գիտության ոլորտի զարգացումը կոչված է ապահովելու ՀՆԱ-ի կայուն աճ: Մասնավորապես, ըստ Եվրամիության վիճակագրական ծառայության /Եվրոստատի/ պաշտոնական տվյալների՝ 2012թ. գիտական հետազոտությունների և մշակումների համախառն ներքին ծախսերը Եվրամիության 27 պետություններում միջինը կազմել են ՀՆԱ-ի 1.84 տոկոսը, Բալթյան պետություններում՝ 0.8-1.0, Ռուսաստանի Դաշնությունում՝ 1.33, իսկ ամենաբարձրը շարունակում է մնալ Իսրայելում՝ 5.0 տոկոս:

Պետության կողմից գիտության կառավարումը պետք է ներդաշնակվի կրթության և մշակույթի ոլորտներում իրականացվող քաղաքականության հետ՝ նկատի ունենալով, որ վերագրյալ ոլորտները փոխկապակցված են հետևյալ բանաձևով՝ «գիտությունը նոր գիտելիք է գեներացնում, այն կրթության միջոցով փոխանցում է սերունդներին, իսկ ձեռք բերած գիտելիքը պահպանում է մշակույթը»:

Գիտական և կրթական քաղաքականության հիմքում պետք է լինեն ստեղծագործական նախաձեռնություններին աջակցելը, ինքնությունների ստեղծման ողջունումը, մշակութային բազմազանության և միջմշակութային հաղորդակցության քաջալերումը:

Պետության դերը գիտության և կրթության ոլորտների կառավարման գործում ինքնակազմակերպման մեխանիզմների ստեղծումն է և ստեղծագործական գործընթացներին միջամտության բացառումը: Համակարգի կենտրոնում պետք է լինի գիտական, կրթական, մշակութային արդյունք ստեղծողի անհատականությունը:

ՀՀ գիտական և կրթական քաղաքականության մեջ քաղաքացու ներգրավվածության և անհատի ստեղծագործական ազատության ապահովումը երաշխավորում է բազմաձև մասնակցության հնարավորություններ՝ ինչպես մասնավոր-անհատական, այնպես էլ հասարակական, համայնքային և այլ բնույթի նախաձեռնությունների տեսքով:

Երկրի տնտեսական զարգացման արդյունավետությունը մեծապես կախված է նաև միջազգային ասպարեզում ոչ նյութականացված բնագավառների զարգացման ներուժային հնարավորություններից: Գիտելիքը, որպես յուրահատուկ մտավոր արժեք, նման նյութականացված արտադրանքին, պետք է «արտադրել-փոխադրել-վաճառել»: Սա գործունեության յուրահատուկ տարատեսակ է և ենթակա է առանձնահատուկ ուշադրության: Ավելին, ՀՀ մասնակցությունը միջազգային կրթական համակարգին, բնականաբար, կարող է նպաստել հանրապետության ներսում կրթական և գիտական ներուժի մեծացմանը: Ներկայումս 45 երկրների շարքում ՀՀ-ն նույնպես Բոլոնիայի Հոչակագրի շրջանակներում ակտիվ մասնակցություն է ցուցաբերում Եվրոպական միասնական կրթական տարածքի ձևավորմանը: Այն միասնականացված ուսումնամեթոդական և գիտական ռեսուրսների ստեղծման խնդիրը դարձնում է հրատապ, որը նույնպես դրական նախապայման կարող է հանդիսանալ արտաքին կրթական գործունեության իրականացման ճանապարհին: Հատկապես ուսուցման, ծրագրերի և աստիճանների

համակարգի, ուսուցման որակի ապահովման և աստիճանների փոխադարձ ճանաչման այս երեք առանցքային և գերակայող ուղղություններով եվրոպական կրթական միասնական տարածքի ստեղծման ծրագրի իրականացումից հետո առավել դրական նախադրյալներ կառաջանան արտաքին կրթական գործունեության համար:

Արտաքին գիտական և կրթական գործունեության համար բացառիկ բարենպաստ նախադրյալներ են առաջադրել տեղեկատվական տեխնիկական ժամանակակից գլոբալ համակարգերը, որոնք հանդես են գալիս որպես գիտելիքի վերարտադրության, կուտակման, փոխադրման և սպառման ինքնատիպ կրիչներ: Այն համակարգը, որը հնարավորություն է տալիս կուտակել ուսումնամեթոդական բնույթի տեղեկատվություն և այն փոխանցել ցանկացած հեռավորության վրա սպառողին, ապահովում է հեռավար ուսուցման տեխնոլոգիա, որի առավելությունների շարքին կարելի է դասել.

- ժամանակի չափազանց արդյունավետ օգտագործումը, այդ աղբյուրից գիտելիքի ձեռքբերման բավականին մատչելիությունը և տեխնիկական օգտագործման հարմարավետությունը,

- ուսուցման այս նորարարական ձևի նկատմամբ նոր սերնդի կողմից դրսևորված հակվածությունը,

- առանց բնակության վայրը փոխելու՝ օրվա ցանկացած պահին արդիական գիտելիքների ձեռք բերման համար առաջացած նոր հնարավորության օգտագործումը,

- մշտապես գործնական աշխատանքի ներդաշնակումը տեսական գիտելիքների ստացմանը,

- ինքնակրթության և ինքնադրակավորման համար անհրաժեշտ նոր պայմանների առաջացումը,

- աշխարհի ամենաառաջավոր ուսումնական ցանկացած հաստատությունից օգտվելու բացառիկ հնարավորությունը և այլն:

Թվարկված առավելություններն ուսուցման այս եղանակը դարձնում են բավականին մրցունակ ու հեռանկարային:

Ի տարբերություն արդյունաբերական նյութականացված ռեսուրսի, մտավոր ռեսուրսը՝ գետելիքը, չի սպառվում, այլ անընդհատ վերարտադրվում է, որը և տնտեսական առումով բարձր արդյունավետություն կարող է ապահովել և՛ այսօր, և՛ հեռանկարում: Ավելին, ուսուցման ավանդական ձևի հետ համեմատած, երբ ուսանողի և դասախոսի անմիջական շփումը պարտադիր է, ոչ անմիջական համակարգով գիտելիքի առաքումը բազմաթիվ, գործնականապես անսահմանափակ քանակությամբ ուսանողների ընդգրկելու հնարավորություն է ընձեռում, ինչը հանգեցնում է ուսուցման ինքնարժեքի իջեցման և բնականաբար նաև ուսուցման ցածր սակագների սահմանման, որը նպաստում է հեռավար համակարգով արտահանված գիտելիքի (մտավոր ապրանքի) իրացման մասշտաբների մեծացմանը:

Եվրոպական համալսարանների ընկերակցության Գլազգոյի հոչակագրում ձևակերպված են ուժեղ համալսարանների հատկանիշները: Այդպիսիք գործում են՝ ելնելով երկրում գիտելիքի հասարակության կառուցման գործընթացներում ակտիվ մասնակցության և «ուսումնառություն ողջ կյանքի ընթացքում» սկզբունքներից, նպաստում բարձրագույն կրթության բարձր որակին, հետազոտական և նորաստեղծական գործունեությանը: Դրան հասնելու համար մենք պետք է ունենանք իրենց ուժերին վստահ համալսարաններ, որոնք ունակ են որոշելու սեփական զարգացման ուղիները, ինչպես նաև ներդրում ունենալ երկրի սոցիալական, մշակութային և տնտեսական բարեկեցության ապահովման գործում:

Խնդիրն այն է, որ բարձրագույն կրթական ծառայությունների հայաստանյան շուկա շարունակում են ներթափանցել արտասահմանյան համալսարաններ՝ ստեղծելով կոշտ մրցակցային միջավայր: Մեր համալսարանները ստիպված են ընդունել այդ մարտահրավերը, ինչը ենթադրում է նախ՝ հետազոտական գործունեության ուժեղացում ու նրանց կերպափոխում հետազոտական համալսարանների, երկրորդ՝ միջազգայնացում, ինչը ենթադրում համալիր միջոցառումների իրականացում, որոնցից են՝ ուսումնական ծրագրերի միջազգայնացումը, ուսանողների և դասախոսների փոխանակման ընդլայնումը, արտասահմանյան գործընկեր համալսարանների հետ համատեղ բակալավրական, մագիստրոսական ծրագրերի իրականացումը, միջազգային համաժողովներին մեր գիտանականների մասնակցությունը, միջազգային հրապարակումները և այլն: Միաժամանակ,

վերջինները հնարավոր կլինի միայն հետազոտություններում ակտիվ ներգրավված, ստեղծարար մտածելակերպով պրոֆեսորադասախոսական համակազմի առկայության դեպքում: Ընդ որում՝ խոսքը միայն չի վերաբերում ըստ գիտական բնագավառների հետազոտություններին, այլև ուսումնական ծրագրերի և տեխնոլոգիաների հետազոտություններին ու մշակումներին՝ հաշվի առնելով նախորդի հետ վերջինիս օրգանական միասնությունը: Իսկ դրա համար պահանջվում են համապատասխան կառուցակարգեր, ներդրումներ...

Հանրապետության գիտակրթական ընդհանուր ներուժը, ուսումնական և գիտահետազոտական բազմաթիվ հաստատությունները, կրթության բնագավառում ազգային ավանդույթները, տարածաշրջանների երկրների հետ համեմատած բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների ապահովվածությունը բոլոր անհրաժեշտ նախադրյալներն են ստեղծում արտաքին գիտական և կրթական գործունեության արդյունավետության բարձրացման համար: Ավելին, սփյուռքի առկայությունը, մայրենի լեզվով գիտելիքի արտահանումը և մատչելի հիմունքներով դրա իրացումը ընդգծում է խնդրի լուծման անհրաժեշտությունը ոչ միայն ֆինանսական ռեսուրսների ներկրման, այլև դրանում հայապահպանության խաթարված հիմքերը ամրացնելու, յուրաքանչյուր գաղթօջախում հայկական ներուժը բարձրացնելու տեսակետից: Այսպիսով, արտաքին գիտական և կրթական գործունեությունը և՛ տնտեսական, և՛ ազգային տեսանկյունից ՀՀ-ում դարձել է շատ հրատապ: Այնպես որ ժամանակն է, որ ՀՀ-ն մտնի համաշխարհային կրթական շուկա, ըստ մասնագիտությունների մասնակցի կրթական գործունեության միջազգային բաժանման համակարգին և ունենա իր յուրահատուկ նիշը:

Համաշխարհային տնտեսության զլոբալացման պայմաններում գիտության ոլորտի ենթակառուցվածքների արդիականացումը կդառնա ինքնանպատակ, եթե չսպառնալի դրանց արդյունավետ և նպատակային շահագործումը բարձր մասնագիտական որակավորում ունեցող կադրերի կողմից: Այս իմաստով բացառիկ ռազմավարական նշանակություն է ստանում բարձր կրթական մակարդակ ունեցող մասնագետների, գիտական ներուժի վերարտադրության խնդիրը, քանի որ այսօր սրվել է նաև պետությունների մրցակցությունը բարձր կրթական մակարդակ ունեցող մասնագետների ներգրավման ուղղությամբ: XXI դարում համաշխարհային տնտեսության զարգացման հիմնական հրամայականն ինտելեկտի և գիտելիքի վրա հիմնված հասարակության ձևավորումն է, որի համատեքստում պետական ու

ազգային կարևորագույն խնդիրը կրթության համակարգի առաջանցիկ զարգացումն ու միջազգային ասպարեզում նրա մրցունակության ապահովումն է:

Ինչպես ցույց է տալիս համաշխարհային փորձը, նորարարական զարգացումը չի կարող կախված լինել միայն պետություններից, այլ մասամբ կարող է ֆինանսավորվել ոչ պետական, մասնավոր հատվածի կողմից:

Ելնելով երկրում ստեղծված ֆինանսական իրավիճակից՝ առաջնահերթություն է դառնում գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացման նպատակով մասնավոր հատվածի հետ համագործակցությունը, որին ուղղված առաջին քայլը պետք է լինի բիզնես-ինկուբատորների ստեղծումը, իսկ վերջնական նպատակը հետազոտական համալսարանն է: Բիզնես-ինկուբատորների ստեղծումը կապահովի կրթության և գիտության ինտեգրումը, ինչպես նաև կարևոր դեր կխաղա բուհի գիտահետազոտական աշխատանքների պահանջարկի բարձրացման գործում:

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի զարգացման գերակայություններից է կրթական և գիտական գործունեության բարձր որակը, որն ապահովվում է դրանց ինտեգրմամբ և փոխհարստացմամբ: Դրված խնդիրների հասնելու՝ Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի ռազմավարական ուղղություններից առավելապես կարևորվում են.

1. առավելագույնս համախմբել համալսարանի գիտահետազոտական ներուժը՝ կրթական ծրագրերի և գիտական գործունեության զարգացման նպատակով:
2. Տնտեսության գերակա ոլորտների զարգացման նպատակով իրականացնել գիտահետազոտական մշակումներ և առաջադրել պետական կառավարման մարմիններին: Այս տեսանկյունից շրջադարձային կարելի է համարել «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի ստեղծումը, որի գործունեության առանցքային նպատակների շարքից առավելապես կարևորվում է համալսարանում գիտահետազոտական, գիտակրթական և գիտամեթոդական գործունեության զարգացումը, երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման և անվտանգության ապահովման ոլորտներում հետազոտությունների իրականացումը, համալսարանի գիտական մտքի համախմբումը, կրթական գործընթացի հետ գիտական հետազոտությունների կապի ապահովումը, գիտահետազոտական աշխատանքներին ուսանողների և ասպիրանտների ներգրավումը, աշխարհի և հայաստանյան

առաջատար «ուղեղային կենտրոնների» փորձի ուսումնասիրությունն ու տեղայնացումը, հետազոտական աշխատանքների արդյունքների առևտրայնացումը, նորարարական մշակումների իրականացումը, հետազոտությունների արդյունքների հրապարակայնացումը, հետազոտական պայմանագրերի և դրամաշնորհների ներգրավումը, գիտական, ուսումնակրթական սեմինարների և աշխատաժողովների անցկացումը:

3. Ապահովել գիտահետազոտական աշխատանքների և կրթական գործընթացների ինտեգրումը՝ գիտահետազոտական աշխատանքներում ընդգրկելով ուսանողներին և ասպիրանտներին:

4. Ռազմավարական գործընկերության հիման վրա ստեղծել գիտահետազոտական լաբորատորիաներ՝ դրամաշնորհային տարբեր ծրագրերի շնորհիվ:

5. Առևտրայնացնել գիտահետազոտական աշխատանքները, մասնավոր հատվածի հետ իրականացնել գործնական նշանակություն ունեցող համատեղ հետազոտություններ:

6. Ամրապնդել առկա և ձևավորել նոր գիտական համագործակցության կապեր արտերկրի հեղինակավոր համալսարանների հետ, զարգացնել արտերկրների բուհերի և գիտական կենտրոնների հետ գիտական համագործակցությունը՝ ակտիվացնելով մասնակցությունը դրամաշնորհային ծրագրերին,

7. Ակտիվացնել և շարունակական դարձնել 2011 թ. սկիզբ առած բուհի ամբիոնների կողմից գիտական նստաշրջանների, սեմինարների, կլոր սեղանների և գիտական բանավեճերի անցկացումը՝ պետական կառավարման մարմինների և մասնավոր հատվածի ներկայացուցիչների ներգրավմամբ,

Կրթությունը այն բնագավառն է, որն անընդհատ բարեփոխման անհրաժեշտություն ունի: Այն պետք է զարգանա հասարակական պահանջներին համընթաց: Համաձայն միջազգային հեղինակավոր հետազոտությունների՝ ցանկացած երկրի զարգացման համար անհրաժեշտ է, որ այնտեղ գիտությունը հատկացվի ՀՆԱ-ի 2-3%-ը: ՀՆԱ-ի 1%-ն այն շեմն է, որն անհրաժեշտ է, որպեսզի գոնե պահպանվի առկա մակարդակը, դրանից ցածր ֆինանսավորում ունենալու դեպքում երկրին անխուսափելի հետընթաց է սպասվում: Գիտությունը պետության ամենաարդյունավետ ռազմավարական ներդրումն է, որը թե կարճաժամկետ և թե երկարաժամկետ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՅԻՆ • ՓՈՐՁ • ՀԱՆՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

կտրվածքով իր նպաստն է բերում մյուս բոլոր ճյուղերի առաջընթացին ու ներդաշնակ զարգացմանը: Գիտությունն է նախասահմանում պետության սոցիալ-տնտեսական զարգացման ընդհանուր մակարդակը: Հետևապես, ներկայումս մեր առաջնահերթ խնդիրը գիտությունը կրթության և տնտեսության հետ շաղկապելն է՝ գիտության բնագավառում բարեփոխումների շարունակականության ապահովման ճանապարհով:

ՀՊՏՀ ռեկտոր, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Կորյուն Աթոյան

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՅԻՆ • ՓՈՐՁ • ՀԱՆՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ